

תפקיד המבוגרים, מרחב ציבורי וכוחו של החיבור בין בני נוער לקהילה

תקציר

מחקרים בתחום של התפתחות ילדים ובני נוער מצביעים באופן חד משמעי שהתפתחות בריאה ותחושת רווחה קשורים לתחושת השייכות, ולמציאת משמעות בתוך הסביבה החברתית והקהילתית, וזאת מפני יא שקהילות מהוות מרחב חיוני לפיתוח הזהות. במחקר שכלל למעלה מ- 30,000 צעירים ובני נוער נמצא כי שייכות לקהילה מהווה גורם הגנתי מרכזי כנגד הסכנות של דימוי גוף נמוך, לחץ רגשי, שימוש בסמים ונשירה מבתי ספר. התיאוריה של ההון החברתי מחזקת תפיסה זו ומתייחסת לתלות בין תחושת הרווחה לקשר עם הקהילה והמעורבות בה. למרות הגישות השונות מחקרים מצביעים על מספר מסקנות משותפות לגבי תפקיד המבוגרים בחיבור של בני נוער לקהילה:

1. אמון אזרחי, אכפתיות (caring) והערכה הם מאפיינים מרכזיים התורמים לבניית מעורבות, יחס חיובי והדדיות של בני נוער עם מבוגרים בקהילה.
2. בני נוער מקבלים מידע על עצמם ועל הערכתם גם באמצעות רשתות ומסגרות, ויחסים עם מוסדות של מבוגרים בקהילה.
3. ההתאמה בין הסביבה הקהילתית לצרכים התפתחותיים מעניקה לבני הנוער הזדמנויות לבנות הון חברתי וזהות אזרחית, ולנהל משא ומתן על המרחב העצמי בתוך הקהילה הרחבה.
4. אינטראקציה בין הנער לסביבתו החברתית מתרחשת באופן תמידי (גם אם היא לא נראית לעין).
5. לזהות קבוצתית יש תפקיד חשוב בתהליכים התפתחותיים אינדיבידואליים של בני נוער והיא משפיעה עליהם.

מחקרים אמפיריים מועטים בחנו את המאפיינים הסביבתיים שיכולים לנבא את רמת הקשר של בני נוער לקהילה. תוצאות המחקרים מצביעות על כך, שמעורבות ברשתות חברתיות, תחושת ביטחון, יחס פומבי מצד המבוגרים והימצאות של מקומות בהם ניתן להתאסף, הם הגורמים המשפיעים ביותר על תחושת הזהות הקהילתית והרווחה של בני נוער. מחקר שנערך באוסטרליה בקרב ילדים בני 9 – 12 מצא כי הרצון להשתייך, תחושת המקום העצמי בתוך הקהילה הרחבה וקשרים עם מבוגרים הם הגורמים העיקריים לתפישת הקשר עם הקהילה. ניתן למצוא ממצאים דומים במחקרים אמפיריים המבוססים על הגישה ההתפתחותית. באחד המחקרים זהו 4 קטגוריות של מאפיינים סביבתיים המקדמים חיבור בין בני נוער לקהילה: תמיכה; העצמה; גבולות וציפיות; ושימוש קונסטרוקטיבי בזמן. במחקר אחר זהו 6 מאפיינים של סביבה התורמים להתפתחות חיובית של בני נוער, כשתחושת החיבור הקהילתי מהווה חלק אינטגרלי: (1) ביטחון פיסי ופסיכולוגי; (2) מסגרות שמציבות גבולות ומקדמות נורמות וציפיות ברורות; (3) עקביות ופיקוח קהילתי בהתאמה לגיל; (4) יחסים תומכים המתאפיינים בחום, אכפתיות וקירבה; (5) העצמה, הענקת אחריות ואתגרים בעלי משמעות; (6) הזדמנויות לפיתוח מיומנויות ולאינטגרציה של מאמצי המשפחה, בית ספר והקהילה.

התקציר מבוסס על המאמר:

Whirlock, J. (2007). The Role of Adults, Public Space and Power in Adolescent Community Connectedness, *Journal of Community Psychology*, 2007, 25(4), 499–515.

המחקר מצביע על כך שילדים ובני נוער אינם רק יצורים חברתיים, שכליים ומוסריים, אלא גם יצורים קהילתיים, בעלי שאיפה מולדת למקם את עצמם בתוך קהילה רחבה. מסקנות אלה מהוות בסיס לתפישת הקשר עם הקהילה לגבי המחקר הנוכחי. המונח חיבור לקהילה (connectedness) מוגדר, כמצב פסיכולוגי שבו בני נוער תופסים את עצמם ואת בני הנוער האחרים כ-: זוכים לדאגה, אכפתיות, אמון והערכה מצד מבוגרים ברמה האישית והקבוצתית. ולכן ישנה חשיבות מכרעת להדדיות בקשר שבין מבוגרים לבני נוער.

מטרת המחקר הנוכחי היא אם כן, לבחון את הגורמים שיוצרים את החיבור בין בני הנוער לקהילה. חשוב לציין שמחקרים שבחנו את הקשר עם הקהילה התייחסו למונח שכונה. במחקר הנוכחי, נשאלו בני הנוער על החוויות שלהם בעיר מגוריהם ולא בשכונה. המחקר כלל כ- 300 תלמידי כיתות ח', י', ו - י"ב, בקהילה בארצות הברית. החיבור לקהילה נבחן בארבעה תחומים:

1. תפקידים משמעותיים - יכולת מעורבות משמעותית של בני הנוער בקבלת החלטות והשתתפות באירועים קהילתיים המשפיעים על פיתוח מיומנויות החיוניות לעתיד.
2. מעורבות יצירתית בפעילויות שמעניינות בני נוער, למשל, ספורט, דרמה, מחול, מנהיגות וכדומה.
3. פיקוח קהילתי של המבוגרים.
4. תפישת הסביבה הקהילתית כבטוחה.

תוצאות המחקר מצביעות על כך, שלבני נוער רבים חסר החיבור לקהילה והם משתוקקים לתחושת שייכות המלווה בעצמאות ושוויון. כמו כן, זהו מספר גורמים עיקריים המשפיעים על החיבור של בני הנוער לקהילה: (1) אופי היחסים עם המבוגרים; (2) קיום אפשרויות להבעה ומעורבות יצירתית אשר עונה על הצרכים ההתפתחותיים של בני הנוער; (3) הזדמנויות למעורבות משמעותית ולהשפעה במסגרות קהילתיות שונות, השפעה על מדיניות ופרקטיקה קהילתית; (4) תחושת ביטחון; (5) נגישות של המרחב הציבורי ותחושה שהם רצויים בו; (6) מודעות אודות השפעת צעירים ובני נוער על מדיניות הקהילה; (7) יחסים חיוביים במשפחה (עם הורה אחד לפחות).

ניתן לומר, שחיבור בני הנוער לקהילה מתרחש בתחומים העיקריים הבאים: יחסים בין בני נוער למבוגרים; שייכות ומרחב ציבורי; "כוח וקול בנושאי הקהילה" ומעורבות יצירתית.

למחקר הנוכחי ישנן השלכות חשובות על היכולת לבצע מדיניות קהילתית מעשית, המובילה לשילוב וחיבור של בני הנוער לקהילה:

1. הצורך להבטיח נציגות של בני נוער בתוך מערכת קבלת ההחלטות בקהילה, כנציגים אותנטיים ולא כהנחתה של המבוגרים בקהילה.
2. לפתח מסגרות פורמאליות או פורומים של שיח בין בני נוער לנציגיהם, שמטרתן להעלות בעיות וצרכים, וחיפוש משותף של דרכים לפתרונם.
3. לאפשר מעורבות אזרחית לכלל בני הנוער, ובפרט לבני נוער שכבר מקושרים לקהילה ובעלי כישורי מנהיגות.

4. התרומה וההשפעה של אינטראקציות יום-יומיות ושגרתיות בין בני הנוער למבוגרים (שלא היו מוכרים להם) על חיבורם לקהילה. יש לתת את הדעת לכך, שפיתוח של חיבור קהילתי דורש גם שינוי בהתייחסות של המבוגרים לבני הנוער.

5. מדיניות ותכניות קהילתיות המותאמת לצרכים ההתפתחותיים של בני הנוער, על מנת לחברם לקהילה.